

ד.א.ליזר

עלן לשבת קודש

בס"ד

דברי מחשבה והלכה, ומהנעשה בבתי הכנסת

לע"נ יוסף בן אליה וחממה ז"ל לבית גיאת
לע"נ משה בן זילפה ואליאס ז"ל לבית חיימי

נושא השבוע: צום י"ז בתמוז

י"א בתמוז תש"פ 1331 (שנה כה')

ההפטרה: "והיה שארית" (מיכה ה)

פרשת בלק

אחינו בית ישראל שמעו: צום הרביעי (=שבעה עשר בתמוז) יחול אי"ה ביום חמישי יהפוך אותו הקב"ה לששון ולשמחה במהרה בימינו אמן תחילת הצום: 4:15 לפנות בוקר סיום הצום: 8:07 בערב.

"ועתה לכה נא ארה לי את העם הזה... כי ידעתי את אשר תברך מבורך ואשר

תאור יואר" (כב, ו)

בלק מבקש מבלעם שילך ויקלל את ישראל, ונקרא בלעם מלשון בליעה, מפני שרצה "לבלוע" ולפגוע בעם ישראל בקללה שביקש לקללם.

ומובא בגמרא (סנהדרין קה:): שחכמתו של בלעם היתה שידע לכוון את הרגע שבו הקב"ה כועס בכל יום, ובלק רצה שבלעם יקללם ברגע זה, אך הקב"ה עשה חסד גדול עם ישראל ולא כעס בכל אותם ימים.

ללמדנו כיצד מגן ה' ושומר עלינו בכל דור ודור מהקמים עלינו לכלותינו ומצילנו מידם, אף מבלי שנדע והקב"ה ברוב רחמיו מפר את עצתם הרעה, וכל זאת בזכות קיום התורה ומצוותיה שהם כתרס בפני הפרוענות.

"וירא את ישראל שוכן לשבטיו" (כד, ב)

כל שבט היה יושב לחוד ופתחי אוהלים לא היו מכוונים האחד כנגד השני כדי שלא יסתכל האחד לתוך אוהלו של חברו. כשראה בלעם את האהבה והכבוד השוררים בעם ישראל, שאין עינו של אדם צרה בהצלחת חברו וכל אחד מסתפק במה שיש לו אמר: "ראויה אותה אומה שתשרה עליהם שכניה".

כסף זה לא הכל

מעשה שהיה

אבא שלי היה ניצול שואה, שריד יחיד מכל משפחתו. הוא הגיע לארץ בודד וחסר כל אבל עם המון נכונות ורצון לחיות ולהקים משפחה. הוא התחתן עם אימי, שגם היתה ניצולת שואה. לאחר החתונה הוא חשב כיצד לפרנס את הבית שזוה עתה הקים, באותה תקופה החל עידן המקררים, הוא עבד קשה וכשהיה בידו מספיק כסף הוא פתח חנות למכשירי חשמל עם שותף נוסף. בתחילה היה קשה מאוד, היתה זו תקופת הצנע, השותף נשר בדרך ואבי נאלץ לשרוד את הימים הקשים לבד, אולם אח"כ הגיעה תקופת הפריחה והעסק פרח ושגשג.

גדלנו ונישאנו כולם והתחלנו בחיי תורה, כשאבי דואג לפרנסתנו, למדתי תורה מתוך ידיעה שאבי דואג לפרנסתנו ולא רק לי אלא גם שלושת אחי הנוספים.

לא היה חסר לנו דבר, גם תורה וגם גדולה.

ויום אחד התנפץ הכל, אמי התקשרה אלי לכולל מבוהלת, "אברהם, אבא לא מרגיש טוב הוא צועק שכואב לו הכתף, הוא מקיא ומזיע, בוא מהר".

"תזמיני אמבולנס, אני בא מיד", צעקתי ורצתי לעצור מונית. כשהגעתי היה מאוחר מדי אבי

ע"פ לוח "אור החיים" של אופק תל אביב * **לא לדבר בתפילה** * סוף זמן ק"ש לשבוע הבעל"ט 8:28-8:30

כניסת שבת: 7:32 יציאת שבת: 8:22 יציאת שבת: 9:18

נפטר מהתקף לב פתאומי ומה שנותר לצוות הרפואי באמבולנס זה לקבוע את מותו. בבת אחת הפכנו ליתומים, היינו מבולבלים. אבי היה זה שארגן ויזם הכל כעת היינו צריכים להסתדר לבד וגם להתמודד עם האסון הצורב. השבעה עברה כמו מתוך חלום רע שלאחריה התברר לנו שהתמיכה הכספית נגמרה. צריך שמישהו ינהל את החנות, אך מי יסכים לעבוד ולחלק את הכסף שווה בשווה בין כולנו. ואנו במקום להתאחד, רבנו על הכסף והפרנסה.

לאחר השבעה הודעתי על הפסקת רכישת מותרות ומעדנים.

פתאום התברר לנו כי כל לימוד התורה שלנו היה בזכות אבי, קשה היה להרגיל את הבית לשינוי הדרסטי ולהידוק התגורה והעניין הפך להיות מורכב ועצוב. נאלצנו ללכת לבוררות, אימי לא הצטרפה ואמרה שנעשה מה שאנו מבינים. התחלקנו לשתי קבוצות, האחת טענה שיש למכור את החנות להתחלק ברווחים שווה בשווה והקבוצה השנייה רצתה להמשיך לנהל את החנות בתורנות ולפרנס את כולם בכבוד, הדי הדיון עלו עד לב השמים ובסיומו ניצחה הקבוצה השנייה, יצאנו מביה"ד בפנים זעופות והמשפחה התפצלה לשניים. אני ואח נוסף לקחנו על עצמנו את המשך ניהול החנות ושילמנו דרך עו"ד לשני האחים את הסכום המגיע להם במדויק. החנות שגשגה ופרחה והם הסתכלו עלינו בקנאה לא מעטה. אמנם הם קיבלו סכום כסף לא מבוטל אך הם חסכו אותו לחתונות הילדים ובפועל הם חיו חיי צמצום. הם הפסיקו את הלימוד בכולל ועבדו בעבודות מזדמנות מכיון שלא היתה להם הכשרה כלשהיא וחיו במרמור על ההווה ובגעגוע על העבר היפה. לעומתם אנו רכשנו דירות חדשות ורכבים יפים, אמנם פיזרנו כסף רב לצדקה אך זה לא הצדיק את הבזבוז הראוותני שלנו.

כך יצא ששני אחים חיו בעוני ושניים ברווח ובעושר. אנשים ראו את ההבדל בינינו והחלו לרנן שאנו עושקים וגוזלים אותם... שאחד מהם עשה "בר מצוה" לא הוזמנו, כנראה התבייש שנדע כי הוא חוגג אותה בבית בצמצום רב ואנו במקביל לא הזמנו לארוסי הבת.

המריבה היתה חלק מאיתנו ואימי הלכה ודעכה למולנו עד שיום אחד היא נפטרה בשיברון לב. יום לפני שנפטרה אמרה לאחי השותף: "מה זה שווה כל הכסף שאבא השיג, אם המשפחה כולה התפרקה בגלל זה?", אחי שתק. לאחר השבעה התלוננה בתי בת ה-8 שהיא אינה חשה בטוב, הרופא שלח אותה לבדיקות מקיפות ואז התברר שהיא חולה במחלה ל"ע.

אחד מהאחים "בקבוצה השנייה" היה מזכיר במקום חסד והיו לו קשרים עם עסקנים בתחום הרפואה, אשתי התחננה בפני שאצור עימו קשר אבל התביישתי, אשתי שחיי הבת היו חשובים לה פנתה בעצמה לגיסתה וסיפרה לה אודות המחלה.

הגיסה נבהלה והודיעה מיד לאחי שהתקשר אלי בזריזות "אברהם, תן לי את הפרטים על מצבה של הילדה..." לקחתי את הניירת ונסעתי אליו במהירות, לא היה לנו זמן למחילות ולבקשות סליחה, הכל היה מהיר וכואב. גם האח השני התנדב לעזור, גם הגיסות הגיעו לעזור והתארגנו ביניהן לשמור על הילדים, הן שלחו ארוחות, ואף תכננו לוגיסטיקה שלימה של ביקורים ועזרה כדי שלא נתמוטט. לאחר חצי שנה הילדה ב"ה הבריאה.

התכנסנו למסיבת הודיה ואז התחלתי לדבר, אמרתי שמי יודע אם אמא למעלה לא פעלה למען איחוד המשפחה והילדה שלא טעמה טעם חטא היתה הקרבן, ביקשתי את מחילת אחי והצעתי להם להצטרף להסכם. היום אנו משפחה מאוחדת, יש בינינו אחוה אנו שותפים בשמחות ובצער, יש לנו למי לפנות, ולמדנו היטב שהכסף לא שווה כלום אם אין משפחה.

הלכות צום שבעה עשר בתמוז

פינת ההלכה

א. במשך הדורות ב"ז בתמוז אירעו חמש צרות לעם ישראל: נשתברו לוחות הברית, בוטל קרבן התמיד והובקעה חומת ירושלים [בחורבן בית שני לפני 1952 שנה]

שרף אפוסטומוס הרשע את התורה והועמד צלם בהיכל (ש"ע אור"ח סי' תקמט) ולכן תיקנו חכמים שחייבים להתענות ביום זה, ותכלית התענית היא כדי לעורר הלבבות ולעסוק בתשובה ויהיה זה זכרון למעשינו הרעים ומעשה אבותינו שהיה כמעשנו עתה עד שגרם להם ולנו אותן צרות, ושזכרון הדברים הללו נשוב בתשובה (משנ"ב ס"ק א-ב).

ב. י"ז בתמוז אסור באכילה ושתייה ומותר ברחיצה [אפילו בחמים] (נ"י פס דפס החוס', כה"ח ס"ק יב), סיכה, נעילת נעלי עור ואישות (ש"ע ס"א-ב, חז"ע ארבע תעניות עמ' כא).

ג. הכל (בנים מגיל 13, בנות מגיל 12) חייבים להתענות בתענית זו ואסור לפרוץ גדר (ש"ע סי' תקנ ס"א ובפאה"ל פס) ואף אם הצום מפריע בעבודה או ללימוד חייבים לצום (תורת מועדים סי' א ס"ג) וכן אבי הבן והכהן של "פדיון הבן" חייבים להתענות (פס סי' ב ס"ה-ו). חתן וכלה בתוך 7 לחופה ובעלי הבית (סנדק, מוהל, אבי הבן) חייבים לצום (חז"ע ארבע תעניות עמ' נז).

ד. אלו פטורים מהצום: [אוכלים כרגיל אך ללא ממתקים ותפנוקים]: קטנים [פחות מגיל מצוות], חולה שאין בו סכנה [או נפל למשכב], זקן תשוש כח שיש לו צער גדול מהתענית [והרופא אומר שזיקק לו אע"פ שאין סכנה] מעוברות [מחודש שלישי ומעלה או קודם אם סובלת ממיחושים, הקאות וחולשה] אשה שילדה או הפילה בתוך 30 יום, מניקות בפועל אבל אם הפסיקו להניק [או מפלת] והן בתוך 24 חודשים ללידה חייבות לצום אלא אם כן מרגישות חולשה וצער להמשיך תעניתן, אזי די להן בתענית שעות כפי יכולתן (חז"ע עמ' נז-ס).

ה. חיוב התענית הוא מזמן עלות השחר עד צאת הכוכבים (ש"ע סי' תקסב ס"א), מכל מקום הישן [אפילו שלא על מיטתו] (משנ"ב פס) שנת קבע בליל התענית הרי כבר אז מתחיל להתענות, אלא אם כן התנה קודם שהלך לישון שבדעתו לקום קודם עמוד השחר ולאכול, שאז מותר לו לאכול ולשתות עד עמוד השחר (ש"ע סי' תקס"ד ס"א) אבל אם ישן בתחילת הלילה במשך כמה שעות ועדיין לא אכל ארוחת ערב, והתעורר מותר לו לאכול ארוחת ערב אף שלא עשה תנאי, שמסתבר שלא קיבל עליו את התענית עד שיאכל ארוחת ערב (חז"ע עמ' יב).

ו. אם התחיל לאכול בתוך חצי שעה לפני עמוד השחר (עמוד השחר = 4:15) אין לאכול סעודת קבע, אלא פחות מכביצה (= 54 גר') לחם או מזונות, ושאר מאכלים מותר אפילו יותר (ש"ע סי' פט משנ"ב ס"ק כז, הלכה כדורה לגר"ד יוסף ח"ה סי' פט ס"כח).

ז. מי ששכח ובירך ביום התענית על דבר מאכל או משקה יטעם ממנו משהו כדי שיהנה גרונו, שלא תהיה ברכתו ברכה לבטלה (יב"א ח"ב ח"ד סי' ה' ס"ק ו). (חז"ע עמ' כז-כח).

ח. במקום צורך מותר לשטוף פיו בפחות מרביעית מים בבת אחת [רבע כוס] ביום התענית בבוקר, ואף עם מברשת ומשחת שיניים מותר ובלבד שיכופף ראשו שלא יבלע מהמים (פס).

ט. יש להקל לבעלי מסעדות וקיוסקים לספק מצרכי מזון לאוכלים ושותים ביום התענית, מ"מ נכון שיתלו שלט גדול במסעדה במקום בולט "היום יום צום" (חז"ע עמ' ל ס"יד).

י. אדם בריא שמתענה אך עליו ליטול כדורים או תרופות נגד מיחושי ראש וכו', מותר לו לבולעם בלי מים כל שאין בהם טעם ערב לחיך, אבל אם החיך נהנה מהם אין להתיר (פס).

יא. מי שאינו מתענה [וה"ה שיועד שלא יסיים את הצום] (תורת מועדים עמ' קו) לא יהיה שליח ציבור ולא יעלה לתורה לקריאת פרשת "ויחל" ביום הצום, ואם הוא כהן יחיד יצא מביה"כ ויקראו לתורה ישראל שמתענה במקומו, וה"ה ללוי או לישראל אפילו קראו לו ואינו מתענה ירד ויעלו מתענה אחר במקומו, ולא ישא כפיו במנחה, (ש"ע סי' תקסו ס"ה-ו כה"ח ס"ק עז וילקו"י). והשנה שהצום חל ביום חמישי שהוא יום שממילא קוראים בתורה בפ"ש, יכולים לעלות בשחרית יום התענית מי שאינו מתענה (חז"ע ארבע תעניות עמ' קיב ס"ח).

יב. לכתחילה יש להעלות כהנים לדוכן במנחה רק בתוך חצי שעה לשקיעה [שקיעה=7:51] ולפני כן לא יעלו, אבל אם עלו לא ירדו (נפ"ח א' פ' תפ"ה ס"כג) אבל לפני פלג מנחה (6:39) אין לעלות כהנים כלל ויש למחות בנוהגים כן (הליכות עולם ח"א עמ' רכב).

יג. אם אין ששה מתענים באותו היום [שמתכוונים לצום עד הסוף, ושאר המשלימים לעשרה מוכרחים לאכול (אנוסים כגון: חולים) שאל"כ אינם מצטרפים] לא יאמר הש"צ את 'עננו' כברכה בפני עצמה (אלא ב"שומע תפילה" ככל יחיד) וכן לא יוציאו ס"ת לקריאת "ויחל" (ש"ת יח"ד ח"א סי' עט, חז"ע עמ' פ ס"ו) מ"מ אם מדובר בימים שני או חמישי בבוקר יכולים להוציא ס"ת לקריאת פרשת שבוע (פס עמ' קיג).

יד. נוהגים לתת צדקה לעני במנחה של יום התענית (כדי שיהיה לו כסף לאוכל לשבור הצום) (חז"ע עמ' מז).

טו. ישמור עצמו מכעס כל השנה ובפרט ביום התענית (כה"ח סי' תקמט ס"ק יא).

הלכות ימי בין המצרים

א. ימי "בין המצרים" הם הימים שמי-ז בתמוז ועד ט באב, שמתקופה זו התחילו הצרות עד ל-ט באב שאז נחרב בית המקדש, לכן נוהגים קצת דיני אבלות בימים אלו (תורת המועדים סי' ה ס"א).

ב. מנהג כשר לשבת באבלות כל יום בתקופה זו לאחר חצות יום ולבכות על חורבן בית המקדש, ויאמר את תיקון רחל (כה"ח סי' תקנ"א ס"ק רכ"ז) [בנוסף לתיקון חצות שאומרים בלילה (ס"ק רכ"א)]. אבל בר"ח אב ובתשעה באב ובכל יום שאין אומרים בו תחנון אין אומרים תיקון חצות בצהריים (כה"ח ס"ק רכ"ג). [בערב תשעה באב אחר חצות יום אין אומרים תיקון חצות (אור לאון ח"ג סי' כה ס"ו)].

ג. אין לשמוע שירים מלווים בכלי נגינה, אפילו דרך הרדיו או דרך הטיפ בתקופה זו ויש להחמיר בזה גם לקטנים שהגיעו לחינוך. מ"מ שירה בפה דרך הודאה להש"ת בלי כלי נגינה מותרת, אבל בשמחה של מצוה [סיום מסכת, סעודת ברית מילה, סעודת חתן וכלה, בר מצוה (בזמנה), פדיון הבן (שבזמנו)] מותר לשמוע שירים המלווים בכלי נגינה (אבל בסעודת ברית יצחק מותר רק שירה בפה) (ש"ת יח"ד ח"ו סי' לז, תורת מועדים ס"ב).

ד. במקום הפסד מותר להמשיך שיעורי נגינה (פסקי תשובות סי' תקנ"א ס"ק יד) [אבל חזרות בבית אסור (פסקי תשובות ס"א)]. ומורה לנגינה שיהיה לו הפסד ממון אם יפסיק מללמד לנגן מותר לו להמשיך ללמד לנגן. קייטנה של ילדים שמשמיעים בה מוזיקה וכלי נגינה ובלעדי זה קשה לנהל את פעולותיה יש להקל להם לשמוע (חז"ע ע"מ קנז). וכן שיעור התעמלות שלשם זירוז תנועות הגוף משמיעים להם שירים קצביים יש מקום להתיר להם וישתדלו לכוון שלא להינות מהמוזיקה (ארכע תעניות צהלכה ואגדה לגר"ד שלום נקי עמ' 92-91).

לכל הנ"ל הותר עד שבוע שחל בו תשעה באב וטוב להחמיר מר"ח (חז"ע ע"מ קנז).
ה. אסור לעשות ריקודים ומחולות בתקופה זו אפילו בלי כלי נגינה (ס"א ג) [אבל ריקודים מעורבים אסורים כל השנה (ס"א)].

ו. נוהגים להיזהר שלא לברך "שהחיינו" על פרי חדש או בגד חדש בימי בין המצרים (ש"ע סי' תקנ"א ס"ק) [מפני שהם ימי אבל וצער לעם ישראל ואין ראוי לברך "שהחיינו" בשעה שהזמן אינו מתאים לשמחה] (ילק"י ח"ג עמ' תריח) אבל בשבתות שביניהם מותר (משנ"ב ס"ק נח) ובפרט לצורך כבוד שבת (ש"ת יח"ד ח"א סי' לו). אולם לאחר ראש חודש אב אין ללבוש בגדים חדשים אף בשבת, אבל על פרי חדש מותר לברך "שהחיינו" בשבת זו (ס"א). ובגדים חדשים שאינם צריכים ברכת "שהחיינו" מותר לקנות וללבוש [כשהם חדשים] עד ר"ח אב (משנ"ב ס"ק מה).

ז. על פדיון הבן (ש"ע סי' תקנ"א ס"ק יח) ועל ברית מילה מברך "שהחיינו" בימים אלו (כה"ח ס"ק רע"ז) ולא יחמיץ את הברכה (ש"ע ס"א).

ח. מי ששכח בימי בין המצרים שפרי זה חדש הוא, וטעה ובירך עליו בימות החול ברכת הנהנין ולפני שטעם נזכר שהוא פרי חדש יברך "שהחיינו" ויאכל מהפרי כיון שכבר מחוייב לאוכלו (ילק"י ח"ה עמ' תקנו ס"ט).

ט. חולה שפרי חדש פותח את תאבוננו, מותר לו לברך "שהחיינו" על פרי חדש בימים אלה (משנ"ב ס"ק נט) וכן קטן שאינו מבחין בין ימים אלו לשאר ימות השנה ומתאוה לפרי חדש, מותר לתת לו פרי חדש ולברך "שהחיינו" (כה"ח ס"ק ריב, ילק"י ח"ג עמ' תריח). וכן אשה מעוברת שמתאוה לפרי חדש יכולה לברך עליו שהחיינו (חז"ע עמ' קלח) (ילק"י ח"ה עמ' תקנו ס"יג).

י. מי שטעה ואכל פרי חדש בבין המצרים בלי ברכת "שהחיינו", לא יאכל עוד ממנו, ולאחר תשעה באב יברך על פרי חדש אחר או בגד חדש ברכת "שהחיינו", ויכווין לפטור גם את אותו פרי (ס"א).

יא. צריך להיזהר בימי בין המצרים שלא ללכת יחידי משעה רביעית ביום [היינו מתחילתה (חז"ע עמ' קכו-קכז) (8:30) עד שעה תשיעית ביום] (היינו עד סופה (חז"ע ס"א) (16:18) מפני המזיקים. (ש"ע סי' תקנ"א ס"ק יח). [וטוב להיזהר בזה מ-א' בתמוז] (חז"ע עמ' קטו). ודווקא כשהוא מחוץ לעיר אבל בעיר אין

חשש (חז"ע עמ' קכז) כהערות וכן הביאו הרב אופיר מלכה בספרו) וכן יש להיזהר שלא ללכת בזמנים אלו בין חמה לצל [בגבול של חיבור החמה לצל]. (כה"ח ס"ק רל, משנ"ב ס"ק קא) וההורים לא יכו את ילדיהם (כה"ח ס"ק רל) והמורים את תלמידיהם (ש"ע ס"א) בשעות אלו (חז"ע ס"א).

יב. חולה שהוצרך לניתוח בין ר"ח אב לתשעה באב (9 ימים) עדיף להקדימו קודם ר"ח אב או לאחרו אחרי תשעה באב (חז"ע עמ' קכח) כח צדק הרבי מלוצאוויטש.

יג. לעניין נישואין:

אשכנזים - נוהגים שלא להתחתן בימים אלו (הרמ"א סי' תקנ"א ס"ב).

הספרדים - מותרים להתחתן, ואסורים מראש חודש אב (עיין ש"ע סי' תקנ"א ס"ב, חז"ע עמ' קמ).

יד. לעניין גילוח ותספורת:

אשכנזים - נוהגים שלא להסתפר ולא להתגלח בימים אלו (הרמ"א סי' תקנ"א ס"ד).

הספרדים - מתירים, יש הנוהגים לאסור מראש חודש אב [ועכ"פ לפחות בשבוע שחל בו תשעה באב

כפי שנפרט בהמשך] (הליכות עולם ח"ב עמ' קמג).

מניין שני של שחרית בתקופת הקורונה ב- 15: 7 בב"כ מגן חסידים רח' מבצע חורב 5 רובע ג' אשדוד